FKF
SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ
SOSYALİST FİKİR KULÜBÜ

TÜSTAV
İŞÇİ VE SOL HAREKET
KÜTÜPHANESİ
Sıra No 18
Raf G

Sosyalizm ve Türkiye

TÜSTAV

Bu yazı S B F Sosyalist Fikir Kulübü Bilimsel Araştırmalar ve Eğitim Kolu tarafından hazırlanmıştır.

TÜSTAV

F K F
SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ
SOSYALİST FİKİR KULÜBÜ

YAYINLARI. Sayı : 2

Ankara - Aralık 1967

ERKAN KILIÇAY

İÇ/7283

ÖNSÖZ

"Sosyalizm ve Türkiye" başlığını taşıyan bu incelemenin temel amacı, Türkiye'nin bugün içinde bulunduğu iç ve dış sömürüden kurtulma yollarını araştırmaktır. Araştırma yapılırken, Türkiye'nin özel koşulları ve geri ülkelerin ortak özellikleri birlikte gözönünde tutulmuştur. Ancak, bu arada önemle belirtilmesi gereken birkaç nokta vardır :

Konuyu özet halinde verebilmek için, aslında ayrıntılı olarak anlatılması gereken bazı şeylerin üzerinde fazla durulmamış, bunların incelenmesi ilerde çıkacak broşürlere bırakılmıştır. Osmanlı Devleti'nin tarihi gelişimi ve yıkılışın iç dinamiği buna örnek olarak verilebilir.

Anadolu ihtilâli sırasında ortaya çıkan bazı gelişmelerin çeşitli yazarlar tarafından anlatımı ve yorumu da oldukça değişiktir. Sözgelimi, bu konudaki bilgilerini kabul ettiğimiz N. Berkes, S. Selek ve H. İ. Dinamo gibi yazarlar, Mustafa Kemal ve çevresindekiler için birbirinden çok ayrı şeyler söylemektedirler. Yakın geçmişimizin kutsal sayılan değer yargılarından sıyrılmış bir görünümü henüz çizilememiştir. Bu yüzden incelememizde Mustafa Kemal ve çevresindekilerin kişiliği üzerinde durulmamış, Mustafa Kemal hareketi, sadece maddî sonuçları açısından değerlendirilmiştir.

Anadolu'daki sıcak savaşın bitimi olan 1923 den sonraki ve Türkiye'nin açıkça sömürgeleşme yoluna girdiği yıl olan 1947 den önce yer alan gelişmeler de bir yana bırakılmış; gerçek belgeler ortada olmadığı için, bu dönemde uygulanan politikanın amaçlarına ve Batılı emperyalistlerin çevirdikleri yeni dolaplara değinilmemiştir. O dönem, bü-

tün dünya için çok önemlidir. Kapitalizm, o dönemde en büyük bunalımını geçirmiş, silâhlanıp faşizm haline gelmiş ve bunlar Türkiye'yi de doğal olarak etkilemiştir. Böylesine önemli bir dönemi, birtakım varsayımlardan yola çıkarak açıklamak ve gerçek belgelere dayanmamak, sosyalist inceleme yöntemine aykırı düşer.

TÜSTAV

ANADOLU İHTİLÂLİ NEDİR ?

Kibrit, Saraybosna'da çakıldı :

Sırp milliyetçisi Prinçip, 1914 yılında Avusturya veliahtı Ferdinand'ı Saraybosna'da öldürdü. Ve bütün dünya birbirine girdi ! O güne kadar pek çok devlet adamı öldürülmüştü ama hiç dünya savaşı çıkmamıştı. Bu savaşın bir başka nedeni vardı öyleyse.

Savaştan önce, emperyalist Avrupa ülkeleri dünyadaki bütün toprakları paylaşmışlardı. Artık hiç kimse, başkasının sömürgesine saldırmadıkça yeni topraklar elde etme şansına sahip değildi (1). Emperyalist ülkeler arasında bu yüzden, yer yer çatışmalar patlak veriyordu. Böylece, «kapitalist rejimin bağrında taşıdığı gittikçe şiddetlenen çelişmeler, [emperyalist devletlerin çıkar çatışmaları] sonunda en çılgın hayalgücü için bile gözönüne getirilmesi imkânsız, genişlik, sertlik ve dehşette bir yangının çıkmasına yol açtı (2)».

Kapitalist düzenin içindeki çelişkiler havadaki oksijene benzetilirse, Ferdinand'ın öldürülmesi de kibrittir.

«İmparatorluk» sömürgecilerin sofrasında :

O sıralarda Ortadoğu'da adı imparatorluk, kendisi sömürge olan bir devlet vardı. Bu devlet, bir zamanlar, oldukça geniş topraklara sahip olmuş, dünyada önemli sayılacak bir yer edinmişti. Sonra da yükseklerden bir düşüş ve parçalanış olmuştu kaderi. Birinci Dünya Savaşı'nın en önemli sonuçlarından biri de, bu devletin parçalanışını tamamlamasıydı. «İmparatorluğun» parçalanması, aslında, Avrupa'daki burjuva devrimiyle aynı zamanda başladı. Fabrikatörlerin, bankacıların, tüccarların Avrupa devletlerini ele geçirmeleri,bunların teşkil ettiği sınıfın çıkarları bakımından millî devletler kurulmasını zorunlu kılıyordu. Avrupa'da ortaya çıkan milliyetçilik akımı, sözünü ettiğimiz «imparatorluk» içindeki Yunan, Sırp, Bulgar milletlerini de etkisi altına almış ve bu milletlerin tek tek kopmalarıyla, parçalanma başlamıştı.

Büyük savaş öncesine gelindiğinde, «imparatorluk», Batılı emperyalistler için, fırından yeni çıkmış, yenmeye hazır bir hindi dolması kadar iştah açıcıydı. Hindinin suyu daha önce alınmıştı; demiryolu

(1) V. I. Lenin, Emperyalizm, Ankara 1965, Sol Yayınları, s. 101
(2) Max Beer, Sosyalizmin ve Sosyal Mücadelelerin Tarihi, İstanbul 1965, s. 563 (köşeli parantez içindeki sözler bize aittir)

şirketleri, kömür şirketleri, ithalât ve ihracatçılar bu işi lâyıkıyla başarmışlardı. Şimdi sıra, uzaktan paylaşmalara gelmiş, butun kime, göğsün kime gideceği tesbit edilmişti.

Hindi, Osmanlı İmparatorluğu'ydu. Birinci Dünya Savaşı sonunda âfiyetle yendi.

Anadolu ihtilâlini kim yaptı ?

Kapitalist sistem gereğince kendi sınırları dışına taşmak zorunda olan emperyalist ülkeler için, 19. yüzyılın son çeyreği ve 20. yüzyılın başında en geçerli yol askeri işgaldi (3). İşgal edilen ülkelerden yükselen ilk örgütlü tepki, Anadolu ihtilâlidir (4).

Anadolu ihtilâli, esas itibariyle, o zamanki hâkim sınıfın yürüttüğü bir harekettir. Toprak ağaları, kasaba eşrafı, şeyhler, din adamları ile sivil ve asker aydınlar, Doğu toplumlarında yer alan hâkim sınıfın unsurlarıdır (5). Anadolu ihtilâlinde emperyalist ordulara karşı dövüşen, gerçi yoksul Türk köylüsüydü ama, hareket hâkim sınıfın çeşitli guruplarınca yönetiliyordu (6).

Toprak ağasının, kasaba eşrafının, şeyhin, din adamının ya da aydının kurtuluş hareketine katılması, iki sorunun cevabına bağlıdır :

1. Hareketin sonunda, bu gurup, eskisinden daha iyi duruma mı geçecektir ?

2. Hareketin yöneldiği emperyalist kuvvetler, bu gurupların çıkarlarını, doğrudan doğruya zedelemekte midir ?

İki soruya da «evet» diye cevap verenler ihtilâle katılır, veremiyenler de düşmanla işbirliği yapar (7).

Evet diyenler, hayır diyenler :

Nitekim, ağaların bir kısmı düşmanla işbirliği ettiyse de, doğudaki büyük çoğunluk zaten birer kıral gibi yaşadıkları topraklar üzerinde yeni kırallara yer vermemek için düşmana karşı çıktı. Kasaba eşrafının fazla mallı mülklüsü malını güven altına almak için Yunan iş-

---

(3) V. I. Lenin, a.g.e., s. 98 - 115

(4) Çin'deki ve Hindistan'daki aktif ve pasif direnme hareketleri örgütlü tepkiler arasında sayılamamaktadır.

(5) Doğu toplumlarındaki maddi farklılıklar, onların alışılmış batı sistemlerinden — ilkel toplum, kölelik, derebeylik, kapitalizmden — geçmesini engellemiştir.

(6) Halkın düşmana karşı dağınık guruplar halinde direnmesi, Kuvva-i Seyyare adı altında oluyordu.

(7) Fazla bilgi için : Mao Çe - Tung Teori ve Pratik, Ankara 1966, Sol Yayınları, s. 115 - 124.

gal kuvvetlerinin emrine girerken, fazla malı mülkü olmıyanı Mustafa Kemal'le birleşti (8). Şeyhlerle din adamlarından göbekleri padişaha bağlı olanlar, Mustafa Kemal ve arkadaşlarının idam fermanını imzalarken, durumdan memnun olmıyanları kelleyi koltuğa alıp Kuvva-i Milliye'ye katıldılar. Sivil ve asker aydınların da ihtilâle katılma ölçüsü bilgilerine, milliyetçilik duygularına ve geldikleri sınıfa bağlı kaldı (9). Aydın, yağma ve emperyalist soygunun sürmesi işine geliyorsa ya hiç oralı olmadı, ya da ihtilâle katıldı ama biraz sonra Amerikan mandasına girmenin tek çıkar yol olduğunu savunmaya başladı.

Anadolu ihtilâli sosyalizme dönüşebilir miydi ?

İnsanın aklına zaman zaman şöyle bir soru geliyor : «Bugün yapılagelmekte olan millî kurtuluş savaşları sosyalist bir nitelik kazandıkları halde yeryüzündeki ilk millî kurtuluş savaşı, yani Anadolu ihtilâli, neden sosyalist bir hareket olamamış ve başarıya ulaşamamıştır?»

Böyle bir soruya cevap verebilmek için, daha önce şu sorulara bir karşılık bulmak gerekir :

1. Türkiye, 1920 lerde sosyalist döneme girebilecek halde miydi?
2. Anadolu ihtilâlini yürütenlerin sınıfları sosyalist bir düzen kurmaya müsait miydi ?

---

(8) Hasan İzzettin Dinamo'nun «Kutsal İsyan» da anlattığına göre, Yunan orduları Anadolu içlerine doğru ilerlerken, malını mülkünü kurtarmaktan başka kaygusu olmıyan eşraf, evlerine Yunan bayrağı asıp, gene eşraf arasında kâğıt imzalatarak düşman kuvvetlerini kasabalarına davet etmişlerdir. Bu kâğıtlar, Yunanlılar tarafından Avrupa basınında yayınlanmış ve «işte, Anadolu halkı Yunan ordusunu çağırıyor» propagandasının yapılmasına yardımcı olmuştur.

(9) Aydınların ihtilâle katılmalarını belirleyen etkenler arasında bilgilerinin önemi çok fazla değildir. İhtilâle katılmış Osmanlı paşalarının bilgi düzeyiyle ilgili olarak ilk mecliste Dahiliye Vekili olan bir sosyalistin, Nâzım Bey'in söylediği sözler ilgi çekicidir :

«İşte, (..) bizim paşalarımız, sınıf kavgası, sosyal devrim nedir bilmediklerinden, bilemiyeceklerinden yarın, bunca kan pahasına kazanacağımız zaferin yemişlerini gene bu ağa, derebey, eşraf denen ve halkın tepesinde oturan devlerin kucağına bırakacaklarıdır. Bizim isteğimiz bir yandan dış düşmanları yurt sınırından dışarı atarken, yeni devletin iç düşmanları olarak her zaman pusuda kalacak burjuva, ağa ve derebey sınıf ve zümrelerini de zararsız duruma getirmektir. Böylece büyük sarsıntılara uğramadan sosyal devrimi de yapıp Türkiye'yi sınıfsız bir halk hükümeti durumuna getirmek istiyoruz.»

3. Dünyanın o zamanki durumu, sosyalizme geçişi kolaylaştırıyor muydu ?

«Sınıfsız bir kitle» mi ? Hayır, ama...

Anadolu'nun 1920 lerdeki siyasi ve ekonomik yapısı, sosyalizmin kurulması için hiç de elverişli bir ortam değildi. Sosyalizmin kurulması için ilk şart, işçi ve köylü sınıflarının siyasi bir örgüte sahip olmalarıdır. Anadolu'da böyle bir örgüt, değil 1920 lerde, ondan kırk yıl sonra bile yoktu. Böyle bir siyasi örgütün bulunabilmesi de, işçi ve köylü sınıflarının varolmasına ve sınıflarının bilincine ulaşmış olmalarına bağlıdır.

Anadolu ihtilâlini yürüten kadronun ilân ettiği düşünce, Anadolu halkının «imtiyazsız, sınıfsız, kaynaşmış bir kitle» olduğudur. Görüş, yanlıştır. Gerçi, Türkiye'de o zaman gerçekten de işçi sınıfı yoktur (10); köylülerin de kimin tarafından sömürüldüğü belli olmamaktadır. Sömürücünün kim olduğu, ancak çok yakın bir tarihte açıklığa kavuşmuştur.

Sömürücü, devlettir. Evet, toprakların sahibi ve ilâhi otoritenin yeryüzündeki temsilcisi olarak köylünün yarattığı artık değere el koyan Osmanlı devleti ve dolayısıyla devlet görevlileridir. Padişahı, memuru, ordusu, din adamı Osmanlı halkını sömürmektedir. Sömürme, ortaklaşa yapıldığından ilk bakışta açıkça görünmemektedir.

O sıralar, herkesin açıkça gördüğü sömürme, emperyalizmin sömürmesiydi. Batı, 1838 İngiliz - Osmanlı ticaret antlaşmasından beri, düzenli bir şekilde, Anadolu'nun kanını emiyordu (11). İki sömürücü anlaşmış, devlet ile emperyalizm işbirliği yapmışlardı. Vahdettin'i İstanbul'dan kaçıranın bir İngiliz savaş gemisi olması, çok mânâlıdır.

Demek ki, sorduğumuz ilk soruya «hayır» diye cevap vermemiz gerekecek. Yani, Anadolu, 1920 lerde, sosyalizmin kurulacağı, sınıf kavgasının keskin bir biçimde ortaya çıktığı bir bölge değildir. Görünür kavga, sadece emperyalizme karşıdır.

Bir «hayır» daha

Anadolu ihtilâlini yürüten sınıfın, hâkim sınıf olduğunu yukarda görmüştük. Sömürücü devlete mensup ama, emperyalizmle çıkarları çatışan guruplar, hareketi yürütmüştür. Bu grupların sosyalist bir düzen kurmakta hiçbir çıkarları yoktur. Sosyalizmin kurulmasında

---

(10) O sıralarda, kentlerde ve kasabalarda birbirinden ayrı parçalar halinde bir çıraklar, kalfalar sömürülen gurubu vardı. Ama, işçilerin sınıf niteliği kazanabilmeleri, bilindiği gibi, kitle halinde bulunmadıklarında çok güçtür. Anadolu'daki çırak ve kalfaların ise, kapitalizm öncesi Avrupa'da olduğu gibi loncalar halinde bile örgütlenmiş olmadığı bir gerçektir.

doğrudan yararı olmıyan sınıfların ise, sosyalist devrim yapmaları için hiçbir sebep yoktur.

İkinci soruya da kocaman bir «hayır» öyleyse.

Köpeğe dikkat!

Karadeniz'in güney kıyısında başlıyan ihtilâl, aynı Karadeniz'in kuzey kıyısında olanları dikkatle izlemek zorundaydı. Rus halkı, iki yıl önce, yüzyıllardır iliğini kurutan çarlık rejimini ve hâkim sınıfı altetmiş, iktidara kendisi geçmiş, Bolşevik Partisi yönetiminde Sovyet sistemini kurmuştu. Bu genç sosyalist devlet, Anadolu ihtilâline sempati ile bakıyordu. İki ihtilâlin, Batı emperyalizmine karşı tutumları aynıydı. Sovyetler Birliği, Anadolu ihtilâline silâh yardımı da yapmıştı. Yani, Anadolu ihtilâlinin sosyalist olmasını kolaylaştıracak bir etken ortaya çıkmıştı.

Ama birşeyi daha hesaba katmak gerekir. Rusya'da çarlık rejimini deviren sosyalistler, hemen barış yaparak Birinci Dünya Savaşı'ndan çekildikleri halde, Batılı emperyalistler daha önce beraber savaştıkları Rusya'nın genç sosyalist devletini yıkmak için dört bir yandan saldırıya geçtiler. Kapitalist sistem kendisini yıkacak bir devrime tahammül edemiyor, kuyruğuna basılmış köpekler gibi saldırıyordu. Anadolu ihtilâli de aynı tehlike ile karşı karşıyaydı.

Yani, genç bir sosyalist komşunun varlığına rağmen, dünyadaki ortamın da Anadolu ihtilâlinin sosyalist olmasını hazırlayıcı bir etken olduğu söylenemez. Ama artık, Anadolu ihtilâlini Türkiye'nin gelişmesindeki tarihi yerine yerleştirip bugüne bakmanın sırası gelmiştir.

---

(11) 1838 ticaret antlaşmasının, 16. yüzyılda verilen kapitülâsyonlardan farkı, Osmanlı Devleti'nin ve Avrupa'nın bu dönem içinde ayrı bir gelişme göstermiş olmalarında aranmalıdır. 16. yüzyılda Fransaya verilen ilk kapitülâsyonlar, Osmanlı İmparatorluğu'nun, Portekiz'in tekeline düşen baharat ticaretini kendi lehine çevirmek için bilinçli olarak yaptığı bir anlaşmadır. Ayrıca, o çağda Osmanlı İmparatorluğu ile Avrupa devletlerinin aynı ekonomik düzeyde olmaları da önemli bir noktadır. 1838 de, Osmanlı Devleti'nin karşısına çıkan İngiltere ise, sanayi devrimini geçirmiş bir ülke, pazar sıkıntısı çeken ve mallarını satacak yer arayan bir tüccar, dişleri çelikleşmiş bir canavardı. İngiltere'nin Osmanlı devletini işgal yoluna gitmeyip, diğer ülkelerle ortaklaşa sömürmeyi tercih etmesinin nedeni, diğer sömürgeci devletlerin de sanayi devrimlerini İngiltere'nin hemen ardından başarmış ve çelik dişli birer canavar haline gelmiş olmasıdır.

Zincir yeniden vuruluyor :

Anadolu'nun kapitalist emperyalizmine karşı verdiği savaştan kırkbeş yıl sonra, yeniden bu soyguncuların ağında olduğunu görüyoruz. Acaba Anadolu ihtilâli boşa mı gitti ? Emperyalist sömürmeye karşı çıkan hareket, bir fiyaskoyla mı sonuçlandı ?

Anadolu ihtilâli, yukardaki sebeplerle, dış sömürmenin yanında iç sömürmeye karşı da savaşamadığı için, yani sosyalist bir hareket olamadığı için, emperyalizme karşı savaşını da yirmidört yıl sonra resmen kaybetmiştir. 1923 ü, Anadolu ihtilâlinin tamamlandığı yıl olarak kabul edersek, yirmidört yıl sonrasını, yani 1947 yi de, yeniden tuzağa düşüş, zincire vuruluş yılı olarak ilân edebiliriz.

Türkiye'yi yeniden emperyalizmin kucağına atan, kapitalist yolla kalkınma çabasıdır. Oysa bugün açıkça anlaşılmıştır ki, geri bir ülkenin kapitalist yolla kalkınması imkânsızdır.

İki önemli iddia sürdük öne. Şimdi bu iki iddiayı ispatlamaya çalışalım, bunun için de önce geri ülkelerde kapitalist kalkınma yolunun ne olduğunu görelim.

TÜSTAV

TÜRKİYE, KAPİTALİST YOLLA KALKINABİLİR Mİ?

Kalkınma nedir, ne değildir ?

Kalkınma, çok basit bir şekilde tanımlanırsa, her yıl adam başına düşen gelirin sürekli ve önemli olarak arttırılmasıdır. Ama bu tanım böylece bırakılır ve içine siyasal, kültürel, toplumsal unsurlar sokulmazsa ve de ülkenin dünya içindeki yeri ve seviyesi gözönünde tutulmazsa, eksik ve yanlış bir şey söylenmiş olur. Sözgelimi, bir ülke halkı ortalama yılda adam başına ikibin doların üstünde gelir elde ettiği halde, halâ şeyhlikle idare ediliyorsa, gelir paylaşılmasında korkunç adaletsizlikler varsa, okuma yazma bilenler halâ parmakla gösterilecek kadar azsa o ülke halkı kalkınmış sayılamaz. Gene bir ülkede, bütün bu bozukluklar yavaş yavaş düzeliyorsa, ama öteki ülkelerle arasındaki olumsuz fark gittikçe büyüyorsa, o ülkeye «kalkınıyor» diyemeyiz. Birşey demek gerekiyorsa, «geriliyor» demek daha doğru olur (12).

Koka - kola ile kalkınılır mı ?

Kalkınmak için ne yapmak gerekiyor ? İnsan emeği, en çok sanayi üretiminde verimli olduğu için, en hızlı kalkınma da sanayileşme ile sağlanabilir. Yani, Kars'taki çiftçi, ancak bire üç ya da beş veren tarlasını ekip biçmeyi bırakıp; demir - çelik fabrikasında, petrol rafinerisinde, elektrik santralında çalışmaya başladığında daha verimli olabilir. Demek ki, kalkınma için sanayileşmek, yani hammaddeleri mamul madde haline getirecek fabrikaları kurmak gerekiyor. Oysa bu oldukça zor bir iş. Fabrika kurmak için çok büyük sermaye lâzım. Eğer kurulacak olan fabrika, Avrupa'da, Amerika'da yapılmış parçaları bir araya getirip «işte, otomobil yaptım, cip yaptım» diye ortaya çıkacaksa, ya da Amerika'dan getirttiği meyânkökünü sulandırıp koka - kola yapacaksa mesele yok. O fabrikayı kuracak para nasıl olsa bulunur. Ama işte bu fabrikanın, ülkenin kalkınmasına hiçbir katkısı olmaz. Yaptığı malın büyük kısmını dışardan getirttiği, böylece de büyük kâr yabancı ülkelere gittiği için zararlı bile olur.

---

(12) Bunun yanında, adam başına yıllık geliri düşük de olsa, gelir eşitliği sağlandığı ve çok hızlı bir kalkınma yoluna girildiği için Küba Bulgaristan, Çin, Arnavutluk gibi sosyalist ülkelerin daha üstün durumda olduğu açıktır.

Kalkınmayı başlatacak olan, ancak ağır sanayidir. Maden işleme, petrokimya, traktör fabrikaları ve daha basit fabrikaların kurulması için gerekli âletleri yapan fabrikalar kurulmaya başlamadıkça, kalkınma başlamaz. Ağır sanayiini ve onun ardından daha basit sanayilerini kurmıyan geri ülkeler, emperyalist ülkelerin pirinç, kakao, kalay ya da uranyum kaynağı ve fabrikasyon mallarının satıldığı bir pazar halinde kalırlar.

Demek ki, kalkınmak için, ağır sanayii kurmak, ağır sanayii kurmak için de büyük sermaye lâzımdır.

Sermayeyi nereden bulacağız ?

Sermaye, insanların gelirinin, yiyip içtikten, giyinip kuşandıktan sonra arttırdıkları kısmından meydana gelir. Geri ve yoksul ülkelerde, insanların geliri az olduğu için, arttırabildikleri para hemen hemen yok gibidir. Sermayedar sınıf da bu yüzden pek zayıftır. Sermayedarlar hem azdır, hem de fazla paralı değildir. Güçleri ancak yabancı sermaye ile birleşip entipüften fabrikalar kurmaya yeter.

Bütün geri ülkeler gibi, Türkiye'de de durum böyledir. O halde fabrikaları kuracak sermayeyi nereden bulacağız ?

Kapitalist yolla kalkınmayı deneyen bir ülkenin, önce bu fabrikaları, maden ocaklarını kuracak bir sermayedar sınıf yaratması gerekir. Bu sermayedar sınıfı yaratsa yaratsa devlet yaratır.

Hepimiz birimiz için :

Devletin her mahallede **bir milyoner yaratması, ancak,** halktan alınan vergileri, belirli birkaç kişiye bağışlıyarak yapılabilir. Yani zengin etmeyi düşündüğünüz bir insan gurubuna önce devlet kasasından para vereceksiniz, sonra o bir fabrika kuracak, o fabrikanın kârından da vergi almıyacaksınız ki, beyefendi daha çok zengin olup daha büyük fabrikalar kursun.

İnsanın tüylerini ürperten bir mekanizma ama, ne yapalım ki, geri ülkeler için kapitalist kalkınma yolu bundan başka bir şey değil (13).

Ama, birimiz hepimiz için değil :

İşin daha acıklı yanı, bu yaratılan milyonerlerin paralarını yatırdıkları işler, hiç de ülkenin kalkınmasını filân sağlamıyor. Bu «sevgili» iş adamları, çok normal olarak, halka en yararlı olan değil, en çok

---

(13) İktidara gelen cılız kapitalist sınıf, kendisini güçlendirmek için, «her mahallede bir milyoner yaratma» politikasını gütmek zorundadır. Bu slogan, her ne kaadr, 1950 de Demokrat Parti aracılığıyla iktidara gelen şehir barjuvazisine aitse de, kendini güçlendirme zorunluğu kapitalist yolu deneyen bütün geri ülke kapitalist sınıfları için söz konusudur.

kâr edecekleri işlere para yatırıyorlar. Geri ülkelerde kâr edilecek işler de, hep montaj sanayii, gazoz fabrikası ya da lüks inşaat gibi, kalkınmaya hiç katkısı olmıyan şeylerdir. Bilindiği gibi, fabrikaların ürettikleri malları ancak satın alma gücü olanlar alır. En yüksek satın alma gücü, zenginlerdedir. O halde, fabrika, zenginlerin alacağı malları üretmek üzere kurulacaktır. Bunlar da, lüks ve lüzumsuz şeylerdir.

Türkiye, uzun bir süreden beri, kapitalist yolla kalkınmaya çalışmaktadır ama, sonucu ortada işte. Halâ, dünyanın en geri ülkelerinden biriyiz.

Kan mı alıyoruz, kan mı veriyoruz ?

Türkiye'nin tarih boyunca geri kalmasında olduğu kadar, bugünkü çabalarının boşa gitmesinde de emperyalizmin rolü ihmal edilemez. Devlet eliyle yaratılmaya çalışılan zenginler, birşey beceremiyeceklerini anlayınca, yabancı sermayeyi yardıma çağırmışlardır. Kulağını dikip ne zaman çağrılacağını heyecanla bekliyen yabancı sermaye, davet üzerine güle oynaya koşup gelmiştir.

Yabancı sermayeyi Türkiye'ye getirenler, bu sermayenin Türkiye'deki sermaye kıtlığını gidereceğini ve en son teknik yenilikleri Türkiye'de uygulayacağını söylemişlerdi. Şu kadar yıllık denemeden sonra görüyoruz ki, bunların ikisi de birer ham hayaldir.

Türkiye'ye 1947 - 1965 yılları arasında 400 milyon lira yabancı sermaye geldi, kendi getirdiği kadar parayı da Türk bankalarından kredi olarak aldı. Yabancı sermaye, yatırdığı parayı iki yılda çıkardı; çünkü o da, Türkiye'nin kalkınması için gerekli olan fabrikaları değil, kendisine en çok kâr getirecek olanları kurmuştu. Bu kâr, tamamen yabancı sermayenin geldiği ülkeye gönderiliyordu. Böylece, yabancı sermaye, her yıl getirdiği paranın yarısına yakın kısmını kendi ülkesine transfer etti (14). Kansız kalmış bir hastaya kan vermek için açılan delikten, verilenden daha fazla kanın dışarıya akması gibi birşeydi bu.

Yabancı sermayeden yeni teknik getirmesini beklemek de, bir tatlı rüyadır. Yabancı firma, en çok kâr sağlıyacak şekilde çalışacaktır. Türkiye'de emeğin fiyatı çok ucuzdur, kullanacağı makinenin maliyeti ise yüksektir. O halde yabancı firma neden kendisine daha pahalıya malolacak teknikleri kullansın ? Sermaye, karşısında ücretinin arttırılmasını istiyen bir Hans, bir Corc, bir Mişel görmedikçe yeni teknik kullanmaz. Emek, makineden pahalı olmaya başlayınca fabrikada daha

---

(14) 1947 - 1965 arasında 38 yabancı firmaya 440 milyon lira kredi açılmıştır. 1959 - 1964 arasında yabancı sermayenin kâr ortalaması % 50 dir. (Rakamlar Devlet Planlama Teşkilâtı'nın Yabancı Sermaye İhtisas Komisyonu raporundan alınmıştır.)

az işçi kullanma imkânını verecek yeni teknikler bulunur. Ama Mehmet'in emeği o kadar ucuzdur ki, böyle yeni tekniklere hiç de lüzum yoktur Türkiye'de.

Demek ki, yabancı sermaye getirdiğinden daha fazla sermayeyi kredi olarak alıyor, kârlarını kendi ülkesine gönderiyor ve de yeni teknik falan getirmiyor. Zaten Türkiye'nin geri kalması gerek onun kâr edebilmesi için.

Kırkbeş yıl sonra yeniden sömürge :

Türkiye'de kapitalist yolla kalkınma isteğinin sonuçları şöylece ortaya çıkmıştır :

1. Şu anda Türkiye, birçok bakımlardan dünyanın en geri on ülkesi arasındadır.

2. Devletin yetiştirmeye çalıştığı sermayedarlar cılız kalmış ve yabancı sermaye ile ortak olmuşlardır. Bu ise, Türkiye'nin yeniden bağımsızlığını kaybetmesine kadar varmıştır. Bağımsızlık, siyasî, askeri, idârî, iktisâdi, kültürel bütün alanlarda kendisini göstermektedir. Sözgelimi, Türkiye'de hükümet değişeceği zaman Amerikan elçisi partilerle görüşmeler yapmakta, Türk ordusu çok küçük bir kısmı hariç, emperyalizmi korumak için kurulmuş bir pakt olan NATO'nun emrinde bulunmakta, bütün bakanlıklarda «uzman» adı altında Amerikan casusları kol gezmekte, ülkenin petrol ve madenleri yabancıların kontrolu altında kalmakta, Türk okullarında ve üniversitelerinde kokuşmuş Batı emperyalizminin sömürmesini kolaylaştırmak üzere hazırlattığı teoriler okutulmaktadır.

Evet, yukarıda söylediğimiz söz, çok acı bir gerçektir : Türkiye, Anadolu ihtilâlinden kırkbeş yıl sonra, yeniden bir sömürgedir. Çünkü, dış düşman ülkeden atılırken, Türkiye'nin düzeni halk yararına işliyecek hale getirilememiş, sosyalizm kurulamamtşıır.

Sömürgelikten kurtuluşun tek yolu, sosyalizmdir.

TÜRKİYE, ANCAK SOSYALİZMLE KALKINIR :

Bir tarihi zaruret : Sosyalizm

Sosyalist toplum, kapitalizmin içindeki korkunç sınıf çatışmalarından doğan, sınıfsız bir toplumdur. Bu toplumun kuruluşunu insanlar sadece hızlandırır ya da geciktirirler, ama engelliyemezler. Kapitalizm, yıkılacağını anladığı zaman plânlama, sosyal güvenlik tedbirleri, devlet işletmeleri gibi sosyalist sistemin bazı kurumlarını bünyesine alıp yıkılışını geciktirmiştir. Ya da kendi içindeki sınıf çatışmalarını ihraç etmiş, yani başka ülkeleri sömürerek onlardan elde ettiği artık değeri, kendi işçi sınıfına sus payı olarak vermiştir. Ama ne birinci, ne ikinci tedbir sosyalizmin kurulmasını engelliyemez.

Bir kalkınma yöntemi olarak sosyalizm :

Türkiye'de de sosyalizmin tarihi bir zaruret, er geç gerçekleşecek bir düzen olduğu açık. Ama bütün geri bırakılmış ülkelerde olduğu gibi, Türkiye'de de sosyalizm, aynı zamanda gerilikten kurtulmanın, insanlık onuruna yaraşır bir hayata kavuşmanın da tek yolu.

Kalkınma yolu iki tanedir : Kapitalist kalkınma yolu ve sosyalist kalkınma yolu. Kapitalist yolun, Türkiye ve diğer geri bırakılmış ülkeler için neden imkânsız olduğunu, bundan önceki bölümde gördük. Bu yol, 18. ve 19. yüzyıllarda Avrupa ülkeleri için geçerli bir yoldu. Şimdi de, sosyalist kalkınma yolunun ne olduğunu göreceğiz (15).

İki önemli sorun, sosyalist yolla nasıl çözülür ?

Sosyalist kalkınma yoluna giren her ülkede, ülkenin bütün yapısı değiştirilir ve bütün kaynakları halk yararına kullanılmaya başlar. Merkezde kurulan bir araştırma ve planlama bürosu, halkın temel ihtiyaçlarını ve ülkenin kalkınması için gerekli kurumları tesbit eder ve devletin elindeki sermayenin öncelikle nereye yatırılacağına karar verir. Kapitalist yolda, sermaye bulunamadığından ve bulunan sermaye-

---

(15) Bir de, «Millî ihtilâlci gelişme yolu» diye üçüncü bir yoldan sözedilmektedir. Aslında böyle bir yöntem, kapitalist üretim ilişkilerine ağırlık verdiği, yani ekonominin yönetimini özel kesime bıraktığı ölçüde başarısızlığa mahkûmdur ve de aynı sosyal demokrasi gibi, kapitalist gelişme biçiminin içine sokulabilir. Ancak, ülke millî ihtilâlci gelişme biçimi ile başlayıp sosyalist üretim ilişkilerine ağırlık verdiği, yani ekonominin düzenlenmesini merkezi planlama birimine bıraktığı ölçüde başarı şansı vardır. Fakat bu rejime sosyalizm diyebilmek için, bir şartın daha yerine gelmesi gerekmektedir : İşçi - köylü sınıflarının iktidarının gerçekleşmesi.

nin kapitalistlerin kâr hırsları dolayısıyla kalkınmayı sağlıyacak alanlara yatırılmadığını söylemiştik. İşte, kâr amacı gütmeyen ve ilk hedef olarak kalkınmayı tesbit eden bir planlama, ikinci sorunu çözer, yani kapitalist sistemdeki anarşiyi ortadan kaldırır.

Birinci sorunun çözülmesi de genellikle şöyle olmaktadır : Geri ülkeler tarım ülkeleri olduklarına, yani, gelirlerinin çok büyük kısmını ekip biçmekten elde ettiklerine göre, sanayie yatırılacak para da tarımdan sağlanacaktır. Tarımın gelişmesi, gıda ihtiyacını karşılıyacak kadar olacak, bunun ötesinde, tarımda yaratılan artık değer, yeni maden ocaklarını, yeni demir çelik fabrikalarını, makine yapan fabrikaları, petrol tasfiyehanelerini kurmakta kullanılacaktır.

Şimdi, sosyalist kuruluşun nasıl yapıldığını, hangi alanlarda değişiklikler yapılması gerektiğini görelim.

Tarımda sosyalizm :

Sosyalist iktidarın ilk yapması gereken işlerden birisi, toprak ve tarım reformudur. Toprak ağalarının sahip olduğu kahredici gücün kırılması ve toprağın en verimli şekilde kullanılabilmesi, ancak, her çiftçi ailesine işliyebileceği kadar toprak vermek ve toprağın miras yoluyla bölünmesini engelliyerek mümkündür (16).

Ama sadece toprak mülkiyetini düzenlemek, sosyalist tarım üretimine geçişi sağlamaz. Tarımın makineleştirilmesi ve verimin arttırılması, çiftçileri tarım kooperatifleri içinde birleştirerek başarılır. Başlangıçta, gayet kıt olan traktör, pulluk, ilâçlama makineleri gibi araçların ortak kullanılması zorunludur.

Sosyalist kuruluş, ekonomide hangi köklü değişiklikleri gerektirir ?

Sosyalizm, sanayiin, iç ve dış ticaretin, bankacılığın, sigortacılığın da halka mal edilmesini gerektirir.

Türkiye'de gerçek anlamında sanayi zaten yok gibidir; mevcut fabrikaların da yarısından fazlası devlete aittir (17). Kan emici yabancı sermayeye ait petrol kuyuları, rafineriler, otomobil montaj fabrikaları da millileştirilmesi gereken kurumların başında gelir.

Domatesi köylüden beş kuruşa alıp şehirde bir liraya satarak yüz-

---

(16) Sosyalist ülkelerde, önce, toprağın devletleştirilmesi ve çiftçilere sadece kullanma hakkının verilmesi yolu tutulmuştu. Ama sonra bu yolun verimi düşürdüğü görüldü ve tarım kooperatifleri çerçevesinde, toprakların çiftçilerin özel mülkiyetinde bulunması kararlaştırıldı. Toprağın devletleştirilmesi işleminin başarısızlığa uğramasının nedeni, tarım kesiminde üretimin toplumsallaşmasının belirgin olmayışına bağlanabilir.

de ikibin kâr eden ya da devlet fabrikasından demiri ucuza kapatıp ihtiyacı olanlara otuz - kırk kuruş zamla satan aracı tüccarların ettikleri kârın halka maledilebilmesi, ticaretin devlet eline geçmesine bağlıdır.

Döviz kaçakçılığını, yani Türkiye halkının alınterinin ithâlât ve ihracatçıların serveti haline gelip İsviçre bankalarında turşusunun kurulmasını engellemek ya da Türk mallarının uluslararası pazarda rekabet gücünü arttırabilmek ve Türk pazarlarının bir alay lüzumsuz malla dolmasına mâni olmak için, dış ticaretin de devletleştirilmesi zorunludur.

Köylüyü, tefecinin ve ağanın elinden kurtarabilmek, bankacılığın devletleştirilmesi ve fakir köylüye borç verme işini devlet bankalarının yapmasıyla mümkün olabilir. Bankaların ve sigorta kurumlarının, birikmiş sermayeleri, kalkınmaya yararlı biçimde kullanmamaları, israfa sebep olur. Banka ve sigortaların devletleştirilmesi, ülkenin kaynaklarının gazoz fabrikası kurmaya gitmemesi için de zorunludur.

Eğitim sorunu nasıl çözülür ?

Bazı aklıevveller, Türkiye'nin kalkınmasının eğitime bağlı olduğunu söylerler de, eğitimin kalkınmaya, kalkınmanın da sosyalizme bağlı şeyler olduğunu nedense hiç farkedemezler ! Aslında sosyalizm, geri bırakılmış ülkelerdeki cehaletle de savaşmak zorundadır. Sözgelimi, Türkiye'de altı yaşından büyük olanlar arasında okuma yazma bilmiyenlerin oranı günden güne azalacağına artmaktadır. 1955 de bu oran % 59 iken, 1960 da % 60,5 e çıkmıştır (18). Bu korkunç rakam, Türkiye'de kapitalist eğitim politikasının iflâsını gösteren bir veridir. Demek ki, cehaletle savaşmak şöyle dursun, okur yazar sayısını nüfus artışına paralel bile yürütemiyoruz !

Türkiye'de ilk öğretim mecbûri olmasına rağmen, aileler okula göndereceksi çocuklarının emeğine ve getireceği gelire muhtaç olmaları dolayısıyla çocuklarını ilkokula gönderemezler (19). İstanbul'da bile ilkokul çağındaki çocukların ancak % 62 si okula gitme imkânını bulabilmektedir. Ortaokul çağındaki Türk çocuklarının ancak % 19'u,

---

(17) Ancak, burjuva devleti kavramının, sosyalist devletten farklı olduğu unutulmamalıdır. Birincisinde devlete sermayedarlar, tüccarlar, bankacılar hâkimdir ve devlet işletmeleri, sonunda bu sınıfa yakın çevrelere çıkar sağlama görevinden başka birşey yapmaz. İkincisinde ise, devlet işçi ve köylü sınıflarının, yani halk çoğunluğunun elindedir, devlet işletmeleri de toplumun temel ihtiyaçlarını karşılama amacını taşır.

(18) Türkiye İstatistik Yıllığı 1964 - 65, D. İ. E., s. 78

(19) Haydar Kazgan, Rakamlarla Türkiye'de Eğitim, Yeni Ufuklar; 156, s. 22

lise çağındakilerin % 9'u, yüksek okul çağındakilerin de % 3'ü okuyabilmektedir ! (20).

Sosyalist sistem, eğitim sorununu çözmek için de tek çıkar yoldur. Bilindiği gibi, okuma imkânı bulamıyanlar, genellikle emeğiyle geçinmek zorunda olan yoksul işçi ve köylülerdir. Sosyalizmin bu soruna nasıl bir çözüm yolu bulduğunu, Fransız profesör Şarl Betelhaym, Çin Halk Cumhuriyeti üzerine yazdığı bir incelemede şöyle anlatıyor :

«Emekçiyi, diploma aldıktan sonra işletmede çalışmak şartıyla, masrafı işletmeye ait olmak üzere lise ya da üniversiteye göndermek; işletme içinde teknik orta öğretim, hatta teknik kolejler kurulması; öğrenim saatlerini çalışma süresinden sayma;...» (21)

Öte yandan, Küba'da bütün halkı okur yazar hale getirme çabası, bir yıl içinde, 1961 de gerçekleştirilmiştir (22). Küba'da 1961 de 60.000 üniversite öğrencisi vardı. Bu rakam, 1965 de 180.000 e çıkmıştır. Küba'nın nüfusunun 6,5 milyon olduğu ve 31,5 milyonluk Türkiye'de sadece 97 bin üniversite ve yüksek okul öğrencisi bulunduğu düşünülürse, rakamın önemi daha iyi anlaşılır.

Türkiye'de sosyalizmi kim kuracak ?

Türkiye'de sosyalist yolla kalkınma sürecinde yapılması gerekenler, anahatlarıyla, yukarda saydıklarımızdır. Ama, geriye önemli bir soru daha kalıyor : Türkiye'de bu iş nasıl yapılacaktır ? Yani, yukarda söylediğimiz köklü düzen değişikliği, sosyalizme geçiş, nasıl gerçekleştirilecektir ?

Sosyalizmin ilk şartı, işçi ve köylü sınıflarının iktidarda bulunmasıdır (23). Türkiye'de de sosyalizm ancak emekçi sınıfın ve de onun davasına baş koymuş aydınların, işçi sınıfının devrimci önderliği etrafında (24) örgütlenmeleri ve siyasi iktidara yönelmeleri ile gerçekleşebilir.

---

(20) Türkiye'nin Ekonomik ve Sosyal Durumu, Türk - İş yayını, Ankara 1964, s. 23

(21) Charles Bettelheim - Jacques Charriere, Çin'de Sosyalizmin Kuruluşu, İstanbul 1966, İzlem Yayınları, s. 59

(22) Charles Bettelheim - Şerif Hulûsi, Küba İktisadının Planlaştırılması, İstanbul 1965, Ataç Kitabevi, s. 78

(23) Bu şart yerine gelmediği takdirde nasıl bir değişiklik olursa olsun, sosyalizm kurulmuş sayılamaz. Bugün bazı sosyalist ülkeler, özellikle Çin Halk Cumhuriyeti ve Arnavutluk Halk Cumhuriyeti, diğer bazı sosyalist ülkelerde işçi ve köylülerin iktidarının tam olmadığını ve bu ülkelerde sosyalizmin yozlaştığını, saptırıldığını öne sürmektedirler.

(24) Mehmet Ali Aybar, Türkiye Sosyalizminin Özellikleri, Ant : 47, s. 5

Türkiye'de son yıllara kadar, kurulmuş solcu örgütler, çeşitli nedenlerle, halkla, yani işçi ve köylü sınıflarıyla sıkı bir bağlantı kuramamışlar, onların örgütü olamamışlardı. Bu yüzden de, Türk siyâsi hayatında gerçek bir güç olamadılar.

Son beş altı yıldır, Türk halkı gerçekten uyanmaya başlamış ve kendisi doğrudan doğruya iktidara gelmedikçe çevresindeki zinciri kıramıyacağını anlamıştır. Bunun sonucu olarak da, sosyalist ilkelere göre örgütlenme gereğini duymuştur.

Sosyalizme yeşil ışık :

1961 anayasasının sosyalizme açık mı, kapalı mı olduğu tartışmaları, son bir yıl içinde oldukça kızıştı. Aslında ortada fiili bir durum varken, yani Millet Meclisi'nde bir sosyalist parti bulunurken, bu tartışmalar çok anlamsız ama, konuya bilimsel açıdan kısaca bir göz atmakta yarar var.

Her toplumun hukûki sistemi, yani anayasası ve diğer yasaları, kendi içindeki üretim ilişkilerini yansıtır. Kapitalist üretim ilişkilerine sahip bir toplumda, yani fabrikaların, petrollerin, madenlerin özel mülkiyette bulunduğu bir toplumda, hukuk da bu ilişkilere göre belirlenir ve bu ilişkileri korur.

Türkiye için de durum aynıdır. Ancak, 1961 anayasası ve onun getirdiği nisbeten özgür ortam, bu düzenin değişmesini istiyen partilerin de örgütlenmesini, propaganda yapmasını ve iktidara gelmesini yasaklamamaktadır. Bu anayasanın yirminci maddesine göre, «herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir; düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim ile veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklıyabilir ve yayabilir». Gene aynı anayasanın 56. ve 57. maddeleri, siyasi partilerin önceden izin almaksızın kurulabileceğini; insan hak ve hürriyetlerine, demokratik ve lâik cumhuriyet ilkelerine, devlet ve milletin bölünmezliğine aykırı olmadıkça kapatılamıyacaklarını belirtir. Demek ki, ırk ayrımı yapan, seçim sistemini kaldırmak istiyen, din ile devlet işlerini birlikte yürütmeyi amaçlıyan, yahut Türkiye'yi bölüp yeni devletler kurmak için çalışan partiler kapatılır. Bu faaliyetlerde bulunmıyanlar ise serbestçe çalışabilir, seçimlere girebilir, iktidara gelebilir. O halde, anayasanın sosyalizme kapalı olduğu iddiası büyük bir palavra.

Kapitalizme kırmızı ışık :

Ama işin asıl gülünç yanı, anayasanın halen uygulanan kapitalist sisteme kapalı olmasıdır. Gerçekten de, dördüncü maddenin üçüncü fıkrası, «egemenliğin kullanılması hiçbir suratte, belli bir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz» der. Oysa hep biliyoruz ki, kapitalizmde sınıflar vardır ve kapitalist devlette iktidar kapitalist sınıfın ve onun işbirlikçilerinindir. Fabrikatörler, tüccarlar, emperyalistlerin çanak yalayıcı-

ları yani kompradorlar ve toprak ağaları, devlet aracılığıyla kendi kendilerini zenginleştirmekte ve bu soygunu korumak için kanunlar çıkartmakta, yani egemenliği kendi adına kullanmaktadırlar. Bu sınıf, anayasanın bu hükmünü değiştirmedikçe, anayasa dışı kalmaya mahkûmdur.

SONUÇ

Demek ki, Anadolu ihtilâli, «sadece emperyalizme karşı savaş vereyim» derken, hastalığın asıl mikrobunun kapitalizm olduğunu göremediği için de, «kazandım» sandığı savaşı, yirmidört yıl sonra yeniden yitirmiştir. Anadolu ihtilâlinin başarıya ulaştığı yıl olarak ilân edilen 1923 den bu yana kırkbeş yıl geçmesine rağmen, gene bir kurtuluş savaşı yapma zorunluğu ortaya çıkmıştır. Ama artık, kurtuluş savaşının sadece emperyalizme değil, kapitalizme karşı da aynı anda verilmesi gerektiği anlaşılmıştır. Akıllı insan aynı hatayı iki kere yapmaz, kafasını duvara çarptığında acımışsa, gidip aynı duvara bir daha kafasını vurmaz.

Vücdunuzdaki bir yaranın cerahatini, yarayı patlatıp akıtmışsınız ama, özünü çıkartamamışsınız. Öz, yeniden cerahat toplamış.

Bu sefer ameliyat lâzım.

TÜSTAV